

5. Ясінська М., Пархоменко П. Чому Суд справедливості поширив права дітей-громадян ЄС на їх іноземних матерів. *LigaZakon: Юрліга*. URL: https://jurliga.ligazakon.net/analytics/188822_chomu-sud-spravedlivost-poshiriv-prava-dtey-gromadyan-s-na-kh-nozemnikh-materv.

6. Салюк П. І. Захист сімейних прав та інтересів судом. Дис. ... докт. філ. Спец. 081 – Право. Хмельницький, 2023. 238 с.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-359-3-37>

СПОСОБИ ЗАХИСТУ ПРАВ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ НОТАРІУСОМ

Дементова Ольга Романівна

студентка II року навчання ОС «Магістр»

вибіркового блоку «Правове забезпечення безпеки бізнесу»

Навчально-наукового інституту права

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

м. Київ, Україна

Відповідно до частини 5 статті 55 Конституції України кожен має право будь-якими не забороненими законом засобами захищати свої права і свободи від порушень і протиправних посягань [1]. Статтею 20 Господарського кодексу України передбачено, що кожний суб'єкт господарювання та споживач має право на захист своїх прав і законних інтересів, законодавством передбачені форми й засоби захисту своїх прав та законних інтересів [2].

Нотаріат як інститут громадянського суспільства виконує функцію охорони та захисту гарантованих Конституцією та законодавством України прав і законних інтересів громадян та юридичних осіб шляхом вчинення нотаріальних дій нотаріусами від імені держави. Нотаріат відіграє важливу роль у захисті конституційних прав – права власності та права на підприємницьку діяльність, що не заборонена законом.

Розглядаючи перелік нотаріальних дій закріплених у Законі України «Про нотаріат», певна кількість таких дій пов'язана з реалізацією суб'єктами господарювання своїх прав, а саме, нотаріуси:

- посвідчують правочини (договори, довіреності, вимоги про нотаріальне посвідчення правочину тощо);
- видають свідоцтва про придбання майна з прилюдних торгів (аукціонів);

- видають свідоцтва про придбання майна з прилюдних торгів (аукціонів), якщо прилюдні торги (аукціони) не відбулися;
- накладають заборону щодо відчуження нерухомого майна (майнових прав на нерухоме майно), що підлягає державній реєстрації;
- накладають заборону щодо відчуження грошових сум, що будуть зараховані заявником вимоги, визначеним відповідно до частини четвертої статті 65-2 Закону України «Про акціонерні товариства», на рахунок умовного зберігання (ескроу), відкритий відповідно до зазначеного Закону;
- посвідчують факт, що юридична особа є виконавцем заповіту;
- приймають у депозит грошові суми та цінні папери;
- вчиняють виконавчі написи;
- вчиняють протести векселів [3].

Також, вчиняючи інші нотаріальні дії на запит суб'єкту господарювання, нотаріус підтверджує цим законність відповідних дій.

Як зазначає Л. М. Ніколенко, суб'єкти господарювання рідко застосовують нотаріальну форму як захист своїх прав та охоронюваних законом інтересів. Це пов'язано з тим, що в Україні відсутній нормативний документ, який би детально регламентував механізм та процесуальну процедуру здійснення нотаріальних дій щодо захисту господарювання [4].

Варто звернути особливу увагу на таку нотаріальну дію, як вчинення виконавчого напису. Згідно зі статтею 87 Закону України «Про нотаріат», для стягнення грошових сум або витребування від боржника майна нотаріуси вчиняють виконавчі написи на документах, що встановлюють заборгованість [3].

Виконавчий напис – це розпорядження нотаріуса державного чи приватного) про примусове стягнення з боржника на користь кредитора грошових сум або витребування майна на документах, які підтверджують зобов'язання боржника. В основі вчинення цієї нотаріальної дії лежить факт безспірності певної заборгованості. Отже, вчинення виконавчого напису – це не вирішення спору між кредитором і боржником, а лише підтвердження безспірності зобов'язання боржника [5]. Така дія може бути використана як гарантія виконання грошових зобов'язань для суб'єктів господарювання та спосіб уникнення подальших судових спорів.

Також уваги заслуговує такий спосіб захисту прав суб'єктів господарювання за допомогою нотаріату, як встановлення (скасування) вимоги, що підлягає нотаріальному посвідченню. Згідно зі статтею 113 Господарського кодексу України, учасник приватного підприємства може встановити вимогу нотаріального посвідчення правочину, предметом якого є частка такого учасника у статутному капіталі відповідного підприємства, та скасувати таку вимогу, відомості про що вносяться до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та

громадських формувань у порядку, визначеному законом. Така вимога учасника, а також скасування учасником цієї вимоги є одностороннім правочином та підлягає нотаріальному посвідченню [2].

Нормами частини 2 статті 5 та частини 4 статті 21 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» встановлено, що учасник товариства може встановити вимогу нотаріального засвідчення справжності власного підпису під час прийняття рішень з питань діяльності відповідного товариства та/або вимогу нотаріального посвідчення правочину, предметом якого є частка такого учасника у статутному (складеному) капіталі відповідного товариства, та скасувати таку вимогу, відомості про що вносяться до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань у порядку, визначеному законом. Така вимога учасника чи скасування учасником цієї вимоги є одностороннім правочином і підлягає обов'язковому нотаріальному. Учасник товариства може встановити вимогу нотаріального посвідчення правочину з відчуження, застави частки такого учасника у статутному капіталі відповідного товариства та скасувати таку вимогу, відомості про що вносяться до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань у порядку, визначеному законом. Така вимога учасника, а також скасування учасником цієї вимоги є одностороннім правочином та підлягає нотаріальному посвідченню [6].

Крім того, норми земельного законодавства вказують на те, що вимога нотаріального посвідчення правочину може бути встановлена власником земельної ділянки щодо нотаріального посвідчення договорів про встановлення земельного сервітуту, оренди землі, про надання права користування земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб (смфівтезис), про надання права користування земельною ділянкою для забудови (суперфіцій) [7]. Такий спосіб висвітлює превентивну спрямованість нотаріату, оскільки дозволяє переліченим суб'єктам захистити свої права від неправомірних посягань та уникнути негативних наслідків, пов'язаних з виконанням певних повноважень та реєстрацією прав на земельну ділянку.

Отже, підсумовуючи вищезазначене, основною функцією нотаріату як форми захисту прав є превентивна, оскільки професійна нотаріальна діяльність забезпечує запобіжний правовий захист та знижує вірогідність порушення в майбутньому прав та інтересів суб'єктів права та виникнення судових спорів. Водночас діяльність нотаріату тісно пов'язана з інститутом судової влади, вони мають низку спільних рис та єдиною спрямованістю – забезпечення виконання правозахисної функції держави, в тому числі щодо підприємців. Більшість наукових робіт розкривають інститут нотаріату в контексті захисту цивільних прав, пов'язують нотаріальну діяльність з

адміністративною функцією держави або досліджують його конституційно-правовий статус. Разом з тим, в сучасній правовій літературі обмаль робіт, присвячених детальному аналізу особливостей нотаріату як однієї з форм захисту прав суб'єктів господарювання.

Література:

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР / Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.

2. Господарський кодекс України: : Закон України від 16.01.2003 р. № 436-IV. Офіційний сайт Верховної Ради України. Законодавство. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15> (дата звернення: 14.12.2023).

3. Про нотаріат: Закон України від 02.09.1993 р. № 3425-XII. Офіційний сайт Верховної Ради України. Законодавство. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425-12#Text> (дата звернення: 14.12.2023).

4. Nikolenko, L.N. (2017). Захист прав та інтересів суб'єктів господарювання в умовах реформування законодавства. *Economics and Law*, (2 (47)), 19–24.

5. Долинська М.С. Окремі питання щодо визнання виконавчих написів нотаріусів такими, що не підлягають виконанню. Питання вдосконалення господарського та цивільного процесуального законодавства України: тези міжкафедрального круглого столу м. Львів, 11 жовтня 2013 р.) / За ред. В.О. Кучера, Г. В. Смолина, Г. Б. Яновицької. Львів: ЛьвДУВС, 2013. С. 37.

6. Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю: Закон України від 06.02.2018 № 2275-VIII. Офіційний сайт Верховної Ради України. Законодавство. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2275-19#Text> (дата звернення: 14.12.2023).

7. Земельний кодекс України: Закон України від 25.10.2001 № 2768III. Офіційний сайт Верховної Ради України. Законодавство. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text> (дата звернення: 14.12.2023).